BIRLAMCHI TIBBIY – SANITARIYA YORDAMI SHAROITIDA 2-TIP QANDLI DIABETNI ERTA ANIQLASH TIZIMINI BAHOLASH

Sotvoldiyeva Gulxayo Abdulatif qizi
FJSTI Sog‘liqni saqlashni boshqarish va
jamoat sog‘lig‘ini saqlash 1-kurs magistranti

imrconf.com

2-tip qandli diabetning dolzarbligi va erta aniqlash zarurati. 2-tip qandli diabet bugungi kunda jahon miqyosida eng tez tarqalayotgan surunkali kasalliklardan biri hisoblanadi. Ushbu kasallik ko‘pincha sekin rivojlanadi va dastlabki bosqichlarda yaqqol klinik belgilar bermaydi. Natijada bemorlar ko‘p hollarda kasallik asoratlari yuzaga kelgandan keyingina shifokorga murojaat qilishadi. Aynan shu jihat 2-tip diabetni erta aniqlash masalasini sog‘liqni saqlash tizimi oldidagi muhim vazifalardan biriga aylantiradi.

Birlamchi tibbiy–sanitariya yordami (BTSY) diabetni erta aniqlashda asosiy bo‘g‘in hisoblanadi. Chunki aholining aksariyati dastlab oilaviy shifokor yoki mahalla poliklinikalariga murojaat qiladi. Agar ushbu bosqichda xavf guruhiga kiruvchi shaxslar aniqlansa va tekshiruvdan o‘tkazilsa, kasallikni boshlang‘ich davridayoq aniqlash imkoniyati paydo bo‘ladi. Bu esa og‘ir asoratlarning oldini olishda muhim rol o‘ynaydi.

2-tip diabet rivojlanishida irsiy moyillik, kamharakat turmush tarzi, noto‘g‘ri ovqatlanish, semizlik, surunkali stress va yosh omili muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, 40 yoshdan oshgan, ortiqcha vaznga ega, arterial gipertenziyasi mavjud shaxslar yuqori xavf guruhiga kiradi. Birlamchi bo‘g‘inda aynan shu toifadagi aholiga alohida e’tibor qaratilishi zarur.

Erta aniqlash tizimi faqat laborator tekshiruvlar bilan cheklanmaydi. Bemorlardan to‘g‘ri anamnez yig‘ish, hayot tarzini baholash, tana vazni indeksini aniqlash, qon bosimini o‘lchash kabi oddiy, ammo samarali usullar

katta ahamiyatga ega. Ushbu choralar o‘z vaqtida qo‘llansa, diabetning yashirin kechayotgan shakllarini aniqlash mumkin bo‘ladi.

Shu sababli, birlamchi tibbiy–sanitariya yordami sharoitida 2-tip qandli diabetni erta aniqlash tizimini baholash va takomillashtirish aholining umumiy salomatligini yaxshilashga xizmat qiladi.

Birlamchi tibbiy bo‘g‘inda erta aniqlash tizimining amaldagi holati. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, birlamchi tibbiy–sanitariya yordami muassasalarida 2-tip qandli diabetni aniqlash imkoniyatlari mavjud bo‘lsa-da, ularning samaradorligi doimo yetarli darajada emas. Ko‘plab holatlarda bemorlar faqat shikoyatlari kuchaygandagina tekshiruvdan o‘tkaziladi. Bu esa kasallikning kech bosqichda aniqlanishiga olib keladi.

Erta aniqlash tizimining asosiy komponentlaridan biri skrining tekshiruvlaridir. Qon glyukoza darajasini o‘lchash, och qoringa glyukemiya va glyukozaga tolerantlik testi kabi usullar birlamchi bo‘g‘inda keng qo‘llanilishi lozim. Biroq ayrim hududlarda laborator baza yetishmasligi yoki kadrlar malakasining pastligi bu jarayonni cheklaydi.

Shuningdek, aholi orasida diabet bo‘yicha xabardorlik darajasi ham muhim omil hisoblanadi. Ko‘plab bemorlar kasallikning dastlabki belgilari – tez chanqash, tez-tez siyish, holsizlik kabi simptomlarga e’tibor bermaydi. Birlamchi bo‘g‘in shifokorlarining vazifasi nafaqat aniqlash, balki aholiga tushuntirish va profilaktik maslahatlar berishdan iborat.

Birlamchi tibbiy yordamda ishlovchi shifokor va hamshiralar uchun maxsus o‘quv dasturlari, klinik protokollar va algoritmlar muhim ahamiyatga ega. Agar tibbiyot xodimlari xavf guruhini aniqlash mezonlarini aniq bilsa, erta diagnostika samaradorligi oshadi. Aks holda, tizim mavjud bo‘lsa ham, u to‘liq ishlamaydi.

2-tip qandli diabetni erta aniqlashni takomillashtirish yo‘llari. Birlamchi tibbiy–sanitariya yordami sharoitida 2-tip qandli diabetni erta aniqlash tizimini rivojlantirish kompleks yondashuvni talab qiladi. Avvalo,

imrconf.com

xavf guruhiga kiruvchi aholini muntazam skriningdan o‘tkazish tizimini yo‘lga qo‘yish zarur. Bu jarayon rejalashtirilgan va uzluksiz bo‘lishi kerak.

Ikkinchidan, tibbiyot xodimlarining malakasini oshirish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy klinik tavsiyalar, diagnostika mezonlari va profilaktik yondashuvlar bo‘yicha doimiy treninglar o‘tkazilishi erta aniqlash sifatini oshiradi. Ayniqsa, oilaviy shifokorlar diabetni aniqlashda yetakchi rol o‘ynaydi.

Uchinchidan, aholining sog‘lom turmush tarziga bo‘lgan munosabatini o‘zgartirish lozim. To‘g‘ri ovqatlanish, jismoniy faollik va vazn nazoratining ahamiyati haqida tushuntirish ishlari kuchaytirilsa, nafaqat diabetni erta aniqlash, balki uning oldini olish ham mumkin bo‘ladi. Bu borada birlamchi bo‘g‘in profilaktik markaz vazifasini bajarishi kerak.

imrconf.com

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, birlamchi tibbiy–sanitariya yordami sharoitida 2-tip qandli diabetni erta aniqlash sog‘liqni saqlash tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu kasallikning sekin va ko‘pincha yashirin rivojlanishi uni kech bosqichlarda aniqlanishiga olib keladi, bu esa og‘ir asoratlar xavfini oshiradi. Shuning uchun aynan birlamchi bo‘g‘inda samarali skrining va baholash tizimini yo‘lga qo‘yish katta ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, mavjud imkoniyatlarga qaramay, erta aniqlash tizimida tashkiliy, kadrlar va aholining xabardorligi bilan bog‘liq muammolar mavjud. Ushbu kamchiliklarni bartaraf etish uchun tibbiyot xodimlarining malakasini oshirish, diagnostika algoritmlarini soddalashtirish va profilaktik yondashuvni kuchaytirish zarur. Ayniqsa, xavf guruhiga kiruvchi aholiga alohida e’tibor qaratish diabetni boshlang‘ich bosqichda aniqlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. World Health Organization. Global report on diabetes. – Geneva: WHO Press, 2016. – 88 p.

2. International Diabetes Federation. IDF Diabetes Atlas. 10th ed. – Brussels: IDF, 2021. – 141 p.

3. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Qandli diabetni tashxislash va davolash bo‘yicha milliy klinik tavsiyalar. – Toshkent, 2022.

4. Respublika ixtisoslashtirilgan endokrinologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi. Qandli diabet: zamonaviy tashxis va davolash usullari. – Toshkent, 2021.

5. Аминов, ИБ (2022). ЗАМОНАВИЙ МАСОФАВИЙ ТАЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ АСОСИЙ ОМИЛЛАРИ ВА ТАЛАБЛАРИ. МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ ПО ОБУЧЕНИЮ И ПРЕПОДАВАНИЮ , 1 (1).

6. Курбонов, П. (2024). СОВРЕМЕННЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ И МЕТОДЫ ОРГАНИЗАЦИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ. Современная наука и исследования , 3 (1), 1121-1127.

7. Курбонов, П. (2024). Активное применение технологий дистанционного обучения для преподавания и использования информационных технологий в медицинских технологических училищах. Современная наука и исследования , 3 (1), 1128-1132.

8. Odilov J. (2025). AUTOMATED HEALTHCARE SERVICES DELIVERY SYSTEM. Экономика и социум, (4-2 (131)), 434-438.

9. Odilov J. (2024). THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN MEDICINE. Экономика и социум, (12-2 (127)), 639-642.

FOYDALANILGAN INTERNET SAYTLARI

1. https://www.who.int/health-topics/diabetes
2. https://idf.org/
3. https://diabetes.org/
4. https://www.cdc.gov/diabetes

imrconf.com